

Audiotour 'Ontdek de Rolderkerk'

Tijdens deze audiotour ontdek je de rijke geschiedenis en architectuur van de Rolderkerk. We nemen je mee op een tijdreis waarbij je meer te weten komt over hoe deze kerk eeuwenlang heeft gefungeerd als geografisch, juridisch en spiritueel hart van de regio, en welke functie ze vandaag de dag vervult. Leer meer over de Gotische bouwstijl, de indrukwekkende buitenkant en het interieur van dit monumentale gebouw. Luister naar de verhalen van de toren die ooit reizigers de weg wees en ontdek wat de gebrandschilderde ramen te vertellen hebben, waardoor het gebouw voor jou steeds meer betekenis krijgt. De tour heeft een logische volgorde, maar het is ook mogelijk om de fragmenten in een zelfgekozen volgorde af te spelen. Maak je gebruik van de geluidsfragmenten? Gebruik dan je eigen oortjes of koptelefoon, zodat andere bezoekers de kerk in alle rust kunnen bekijken. Heb je geen oortjes mee? Dan kun je de tour alsnog doen, door bij ieder fragment de teksten te lezen.

Fragment 1. Introductie

Welkom bij deze audiotour door en rond de Rolderkerk. De Rolderkerk staat bekend als de Jacobuskerk en ligt in het charmante Drentse brinkdorp Rolde. Het is een Gotische kerk, een rijksmonument, gebouwd in het eerste kwart van de 15de eeuw en in gebruik genomen in 1427 of 1428. Tijdens deze audiotour kom je meer te weten over de rijke geschiedenis en het culturele erfgoed van de Rolderkerk, een plek die al eeuwenlang een belangrijke rol speelt in het leven van de mensen uit de omgeving en ver daarbuiten. Tijdens de eerste audiofragmenten kom je wat meer te weten over de geschiedenis van de kerk. Daarna wandelen we door en rond de kerk. Wil je de eerste fragmenten liever zittend luisteren? Neem dan plaats op één van de stoelen achter in de kerk.

Fragment 2. Geschiedenis

Al eeuwenlang is de Rolderkerk met haar opvallende toren een herkenningspunt voor reizigers vanuit alle windrichtingen. In vroegere tijden diende de imposante toren als een baken voor degenen die te voet of te paard naar Rolde reisden. Voor reizigers uit het noorden, die het Balloërveld naderden, was de kerk een oriëntatiepunt, zowel overdag als 's nachts, dankzij een altijd brandende lamp in de vensters. Maar de Rolderkerk was meer. Het was ook het religieuze, juridische en sociale centrum van een uitgestrekt gebied in Drenthe. Het was een plaats waar inwoners van Rolde en omliggende dorpen zoals Grolloo, Schoonloo, Balloo, Assen, Smilde en Witten samenkwamen voor religieuze bijeenkomsten, zoals de zondagsdienst, doopceremonies en begrafenissen. Ook was het de plek voor rechtszittingen en andere bijeenkomsten, zoals vergaderingen en openbare veilingen. De kerk heeft talloze verhalen te vertellen, van de reizigers die haar toren als gids gebruikten, van mensen die in een cachot in de toren gevangen werden gezet tot de rechtszittingen van de Drentse Etstoel die hier werden gehouden. Klik op het volgende fragment om meer te weten te komen over de rechtszittingen die hier plaats hebben gevonden.

Fragment 3. Rechtspraak in Rolde

Een belangrijk onderdeel van de geschiedenis van de Rolderkerk was de rol die het speelde in de rechtspraak in het oude Drenthe. Deze rol had het ongetwijfeld te danken aan de centrale ligging van Rolde in Drenthe, op het kruispunt van reisroutes, want echte wegen kwamen er pas veel later. In de middeleeuwen was Drenthe verdeeld in zes dingspillen, rechtsgebieden

waar plaatselijk recht werd gesproken bij kleine vergrijpen. Over grotere zaken werd vanaf de 14de eeuw recht gesproken in een overkoepelend orgaan, de zogenaamde Etstoel. Deze Etstoel werd gevormd door 24 gezworenen of etten, waarbij elk van de zes dingspillen vier afgevaardigden leverde.

De voorzitter van deze Etstoel was oorspronkelijk de baas van Drenthe, de bisschop van Utrecht of zijn vertegenwoordiger, later de 'drost' genoemd. De Etstoel vond driemaal per jaar plaats, afwisselend in Balloo, Rolde en Anloo. Vanaf 1399 vonden de zittingen van de Etstoel alleen nog maar plaats in Rolde en Anloo, 2x per jaar in Rolde en 1x per jaar in Anloo. De eerste zitting in de huidige Rolderkerk vond plaats direct na de bouw in 1428, in het koor achter in de kerk. In 1688 werd de rechtspraak in Drenthe verplaatst naar Assen.

Fragment 4. De buitenkant

Wandel de kerk uit en neem even de tijd om de buitenkant te bekijken. Zo rond het jaar 900 is op deze plek de eerste van drie houten kerken gebouwd. Tenminste één ervan is – zoals dat in die tijd zo vaak met houten gebouwen gebeurde – verwoest door een brand. Rond het jaar 1200 kreeg de houten kerk een Romaanse opvolger, van steen. Deze was ongeveer even breed als de kerk die je nu ziet, alleen een stukje korter. In 1427 of in 1428 is het kerkgebouw zoals je het nu voor je ziet in gebruik genomen, voor de rooms-katholieke eredienst. Het is een prachtig Gotisch gebouw met karakteristieke spitsbogen in vensters en nissen. De toren, van het zogenaamde Drentse type, torent hoog uit boven het landschap en draagt een bazuinengel, een engel met een bazuin, een koperen blaasinstrument. De bazuin werd vroeger gebruikt om bezoekers te verwelkomen. In de toren hangt een klok uit 1619, die tijdens de Tweede Wereldoorlog in beslag werd genomen om te worden omgesmolten. Gelukkig werd de klok eind 1945 teruggevonden in Hamburg.

Fragment 5. Binnenkomst in de kerk

We lopen de kerk weer in. Kies een plekje ergens halverwege de kerk, waar je goed om je heen kunt kijken. Je bevindt je nu in het schip van de kerk, waar kerkgangers al eeuwenlang diensten volgen. Valt het je op hoe sober de sfeer is? Alleen het licht door de gebrandschilderde ramen achter in de kerk zorgt voor warmte en kleur. Tijdens de laatste restauratie van 1960-1964 is de kerk zoveel mogelijk teruggebracht naar de staat zoals die in 1428 moet zijn geweest, hoewel er ooit veel decoraties, zoals muurschilderingen en beelden van heiligen moeten zijn geweest. Brokstukken van deze beeldhouwwerken zijn teruggevonden in kuilen buiten de kerk. Je kunt ze straks bekijken in de vitrine achter in de kerk. Alle beeldhouwwerken zijn waarschijnlijk verwijderd kort nadat stadhouder Willem Lodewijk in 1598 de reformatie in Drenthe afkondigde. Het rooms-katholieke kerkgebouw werd toen protestants. In dat jaar werden de pastoors van alle 34 rooms-katholieke parochies die Drenthe rijk was voor de keus gesteld: vertrekken of overgaan naar het nieuwe geloof. Verreweg de meesten kozen voor vertrek, slechts 7 werden protestants. Achter in de kerk hangt een lijst met alle dominees die de Rolderkerk hebben gediend, van 1598 tot nu. Bovenaan vind je de naam van de laatste pastoor van Rolde.

Kijk eens naar de deuren aan de zijkanten van de kerk. Zie je dat de deur aan de linkerkant breder is dan de deur aan de rechterkant? Via de brede noordpoort werden overledenen na de rouwdienst uitgedragen. De zuidpoort diende voor toespraken van de bisschop aan de mensen buiten de kerk. Links in het midden van de kerk staat de houten preekstoel, ook wel

kansel genoemd. Deze preekstoel stamt uit 1677. De vorige preekstoel is tijdens het rampjaar (1672) verloren gegaan toen het leger van Bernhard von Galen oftewel Bommen Berend, bisschop van Münster, Rolde doortrok op weg naar Groningen. De afscheiding tussen het schip van de kerk en het koor achterin de kerk heeft de vorm van een boog. Deze triomfboog heeft een symbolische betekenis en herinnert aan de triomf van Christus over de dood.

Fragment 6. Het koor

Wandel naar het achterste gedeelte van de kerk. Dit deel van de kerk heet het koor. Het is de plek van de avondmaalstafel en de voorganger. Misschien valt het je op dat het koor van de Rolderkerk veel groter is dan dat van sommige andere kerken. Dit heeft te maken met de functie van de Rolderkerk in het verleden. Vroeger vond op deze plek in de kerk de rechtspraak plaats. Kijk eens omhoog naar de lampen in het koor. Dit zijn koperen kronen, waarvan de oudste dateert uit de 17e eeuw. Op de vloer vind je enkele grafstenen. Ze kwamen tevoorschijn tijdens de restauratie van de kerk, in 1961. In de vitrine helemaal tegen de achterwand van het koor vind je nog meer elementen die tijdens opgravingen in en rond de kerk zijn gevonden.

Fragment 7. Gebrandschilderde ramen

Eén van de meest waardevolle schatten van de Rolderkerk zijn de gebrandschilderde ramen. Deze kunstwerken, gemaakt door de bekende Limburgse glazenier Joep Nicolas, zijn in de periode 1964-1968 geschonken door de provincie Drenthe, de gemeenten in de zes vroegere dingspillen van Drenthe, het notariaat en de rechterlijke macht in Drenthe. Ze brengen kleur en warmte in de lichte en sobere ruimte. De ramen zijn niet alleen visueel indrukwekkend, maar herinneren ook aan de rol van de Rolderkerk als plaats van rechtspraak in Drenthe.

Fragment 8. Het orgel

We verlaten nu het koor en wandelen via het schip van de kerk richting de uitgang. Wanneer je nu omhoog kijkt, heb je goed zicht op het orgel. Het orgel in de Rolderkerk is een zogenaamd balustradeorgel. Dit orgel, oorspronkelijk gebouwd rond 1820 in een Westfaalse orgelbouwtijl, was een gift van een emeritus predikant in 1847 en was dus een tweedehands orgel. De laatste grote restauratie, afgerond in 2013, heeft het orgel grotendeels zijn oorspronkelijke karakter teruggegeven. Het behoort nu tot één van de mooiste orgels van Drenthe met een prachtige klank.

Fragment 9. Mysterie naam Rolderkerk

Ga nog even zitten voor de volgende luisterfragmenten. We vertellen je graag wat meer over het mysterie rondom de naam van de Rolderkerk. De kerk werd oorspronkelijk gebouwd als een rooms-katholieke kerk. Veel van deze kerken worden genoemd naar hun patroonheilige, alleen, er is geen sluitend bewijs gevonden dat de Rolderkerk ooit een patroonheilige heeft gehad. De Rolderkerk kreeg zijn huidige naam, Jacobuskerk, door een vondst tijdens de restauratie van 1960-1964. Onder de vloer van het schip aan de zuidkant, tegenover de kansel, werden de resten van een oud altaar gevonden met daarop een fragment van een Jacobsschelp. Dit is waarschijnlijk een schelp die ooit door een pelgrim werd meegenomen uit Santiago de Compostella, als bewijs dat de pelgrimstocht was volbracht. Deze Jacobsschelp is te zien in de vitrine achterin het koor van de kerk. De vernoeming van de Rolderkerk naar Jacobus, Jacobus de Meerdere, één van de discipelen van Jezus, is dus van recente datum.

Fragment 10. Restauraties

De geschiedenis van de kerk kent perioden van verval, waaronder een restauratie in 1854 die niet succesvol was en resulteerde in het verwijderen van de gewelven en de triomfboog. Er waren ook verschillende pogingen om de kerk te slopen en te vervangen door nieuwbouw. Pas na 1945 gingen er weer stemmen op voor restauratie. Het duurde tot 1961 voordat de restauratie daadwerkelijk van start ging, voorafgegaan door een opgraving. Tijdens de restauratie is de kerk zoveel mogelijk in de oorspronkelijke staat teruggebracht, waardoor de Rolderkerk zijn oude glorie herwon.

Fragment 11. Functie vandaag de dag

Zoals je al kon horen is de stenen kerk zoals die er nu staat in 1427 of 1428 als rooms-katholieke kerk in gebruik genomen. De reformatie in de 16^e eeuw bracht verandering in geloofsopvattingen en leidde tot de vorming van protestantse kerken. Voor de Rolderkerk betekende de reformatie dat de kerk een protestantse kerk werd. Het was een Nederlands Hervormde kerk van 1816 tot 2014, toen Hervormden, Gereformeerden en Luthersen samengingen in de Protestantse Kerk Nederland. Het kerkgebouw is momenteel eigendom van de Protestantse Jacobuskerkgemeente Rolde. De toren is eigendom van de gemeente Aa en Hunze. Ook de RK statie maakt gebruik van het kerkgebouw. Vandaag de dag is de Rolderkerk nog steeds in gebruik voor kerkdiensten, voor rouwen en trouwen. Daarnaast vormt de kerk het decor voor verschillende evenementen, zoals een jaarlijkse boekenmarkt, kerstmarkt, exposities, lezingen en concerten en in de zomermaanden zijn er rondleidingen door gidsen. Daarmee vervult de Rolderkerk nog steeds een belangrijke rol voor het dorp en de omgeving.

Fragment 12. De begraafplaats

Voor de laatste fragmenten gaan we naar buiten. Verlaat de kerk en wandel om de kerk heen, over het klinkerpaadje. Wanneer je rond de kerk loopt, dan valt wellicht op dat er geen graven zichtbaar zijn. De begraafplaats naast de kerk werd op bevel van koning Willem I in het begin van de 19e eeuw verplaatst naar het oosten, net buiten de dorpskern. Loop richting de begraafplaats en sla linksaf op het fietspad. Wandel 25 meter over het fietspad en ga dan door het witte hekje de begraafplaats op. Je wandelt nu op een hoge, stenen grafzerk af, die midden in het pad staat. Dit is de oudste grafsteen op het kerkhof. Kun je aan de decoraties op de steen afleiden wat het beroep was van de persoon die hier begraven ligt? Heb je nog tijd en zin om wat verder te wandelen? Steek dan de begraafplaats over en verlaat hem via de achterzijde. Je wandelt nu naar misschien wel de bekendste hunebedden van Drenthe. Deze hunebedden, bekend onder de namen D17 en D18, zijn rond 3000 voor Christus gebouwd en worden toegeschreven aan de trechterbekercultuur. Op oude kaarten staan ze aangegeven met namen als 'Reuzenstien', 'Steenbergh' en 'Duvelskutte'. Ze zijn vaak afgebeeld op ansichtkaarten, tegels en schilderijen. Samen met de graven in en buiten de kerk vormen ze de sporen van ruim 5.000 jaar begraafcultuur in Drenthe.

Fragment 13. Slot

We zijn aan het einde gekomen van deze audiotour en hopen dat je wat meer te weten bent gekomen over de Rolderkerk en haar geschiedenis. Vond je de tour interessant en wil je de Rolderkerk steunen in onderhoud en in het mogelijk maken van verschillende evenementen? Steun ons dan met een eenmalige donatie via de QR code op het offerblok naast de ingang

van de kerk. Wil je structureel bijdragen aan het behoud van de kerk voor toekomstige generaties? Word dan vriend van de Rolderkerk. Kijk op onze website www.rolderkerk.nl voor meer informatie en deelname. Dank je wel dat je de tijd nam om wat meer te weten te komen over deze bijzondere plek en graag tot ziens!